אחד דיני ממונות פרק רביעי סנהדרין לט.

מסורת הש"ס

אבות יאכלו בוסר. משל הוא שרימה השועל את הזאב ליכנס לתוך היהודים בע"ש ולתקן עמהם לרבי סעודה ואכל עמהם בשבת וכשבא ליכנס תברו עליו במקלות בא להורות את השועל אמר לא הלקוך אלא בשביל אביך שפעם אחת התחיל לפייעו בסעודה ואכל את כל נתת טוב אמר לו ובשביל אבא אני נוקה אמר לו (1)הן האבות יאכלו בוסר וגו' אכל בא עמי ואתלך מקום לאכול ולשבוע בא לו על הבאר ועל שפתו מוטל עץ והאכל מושכב עליו וכשני רגשי האכל שני לייס קשורים נכנס השועל בדלי העליון והכניד וירד למטה ודלי התחתון עלה אמר לו הזאב למה אתה נכנס לשם אמר לו יש כאן בשר וגבינה לאכול ולשבוע והראה לו דמות הלבנה במים כדמות עגול כמין גבינה עגולה אמר לו אני היאך אדע א"ל הכנס אתה בדלי העליון נכנס והכניד וירד ודלי השועל עליו עלה א"ל היאך אני עולה אמר לו לדיק מלרה נאלן ויבא רשע תחתיו לא כך כתיב מאזני צדק וגו': **בוסר.** ענבים קודם כישולם ומקרין את השיניים: **אמרה לו אבי לי דוכום אחד.** שופט לנקום נקמה: **אוכביה פוריה בחצא.** תחת הרמץ קלינ"י בלע"ז וכן דרך לגייתה ומתוך שרלה אותה בגחלת נמאסת עליו: **הוה מאים ליה.** שירלה בתחוכה קודם גמר תקונה: **אלהייכו מאי עביד.** מכמש(2) הוה וכסבור אין הוא יכול להכחישני: **חכוזי.** קדוני"ן בלע"ז: **ארכילא.** קרוני"ל בלע"ז: **וקא מהדר ליה.** סביב סביב בארכילא: **מני לי כוכבי.** מעיין לי הכוכבים כלומר יודע אני מספרם: **לא ידעת.** שלריך אתה למנותם: **דאיכא ברקיע ידעת.** בלא מנין ולמנותם אינן יכול: **מי שברא הרים לא ברא רוח.** זה נקרא יוצר וזה נקרא בורא ושני שמות הם: **הכי נמי.** מי שברא אבר זה לא ברא אבר זה ואם תאמר כן הוא הא תינח באברים המרוחקים מיהו טפח על טפח יש בו באדם ובאותו טפח יש בו שני נקבים האחד והעין קרי להאי נוטע אחון ולהאי יוצר עין תאמר שנתעפקו שנים באותו טפח אמר לו הן: **וכי בשעה מיפה שניהם נתפייסו.** הנעלים הנוטע והיוצר מסכימין להמיתו: **אמנוזא.** מכשף. ויודע אני על ידי כישוף דמתלייך ולמעלה: **דהורמיז.** שד כדאמר הורמיז בר לילתא בנבא בתרא (דף עג.): **דאהורמיז.** הקדוש ברוך הוא קרי הכי: **ויכי שביק ליה.** (אמר לו היאך שביק) אהורמיז להורמיז לתעבדא מיא סרוחים בארעיה א"כ היאך מניח אהורמיז להעביר מים באלינו שכל מה שאדם מכנים דרך פיו מוליא דרך הנקבים המתחתונים: **לא מלינן למיהוי כוותייכו.** שאי אפשר להיות לנו עולה: **דוכי למלכא.** נוחו ומשמיקו בדבריו ומביישו: **לכיבר.** מקום חיות רעות של מלכות: **קרייה.** רבן גמליאל לשמעיה דכופרי(3): **מחייה באפפקיה.** הכהו על לוחיו: **א"ל.** כופרי(3): **שמשא אכולא עלמא ניחא.** שמשא חמה: **נחכן.** חוכא דמשחק בנגיאיו: **מ"מ דשביעים.** למה לזה הקב"ה על השמיעה: **דשיא לתרוייהו.** שהיא מועלת לשניהם כמו (אמתר ג) אין שווה להניחם: **כדי שחדשו וכו'.** ולא ירוס לבנכם בשנת אלכסם ותשכחו עול מלכותו: **וכל אשר לא יבא וכו'.** דמייה דמייה ודרש להו הכי כל מי שאינו יכול לבא בשם מפני שיטרף תעבירו במים: **כל הגוים כאין נגדו.** גם אתכם לא הוליא מן הכלל: **מדידכו.** נגיאים שיצאו מכם דהיינו בלעם שהיה נכרי והעיד עליהם שאין אנו באותם כלל: ובגוים

תורה אור

1. מה לכם אתם משלים את המשל הזה על אדמת ישראל לאמור אבות יאכלו בסר ושני הבנים תקהינה:
יחזקאל יח ב
2. מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהיה לכם אני יי אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים:
ויקרא יט לו
3. צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו:
משלי יא ח
4. ויפל יי אלהים תרדמה על האדם וישן ויקח אחת מצלעתיו ויסגר בשר תחתנה:
בראשית ב כא
5. מונה מספר לכוכבים לכלם שמות יקרא:
תהלים קמז ד
6. כי הנה יוצר הרים וברא רוח ומגיד לאדם מה שחו עשה שחר עיפה ודרך על במתי ארץ יי אלהי צבאות שמו:
עמוס ד יג
7. הנטע אזן הלא ישמע אם יצר עין הלא יביט:
תהלים צד ט
8. ואתה שכב על צדך השמאלי ושמת את עון בית ישראל עליו מספר הימים אשר תשכב עליו תשא את עונם:
יחזקאל ד ד
9. וכלית את אלה ושכבת על צדך הימני ונשאת את עון בית יהודה ארבעים יום יום לשנה יום לשנה נתתיו לך:
יחזקאל ד ו
10. דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי:
שמות כה ב
11. מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תכן וכל בשלש עפר הארץ ושקל בפלס הרים וגבעות במאזנים: ישעיהו מ יב
12. כי הנה יי באש יבוא וכסופה מרכבתיו להשיב בחמה אפו וגערתו בלהבי אש:
ישעיהו סו טו
13. כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים:
במדבר לא כג
14. ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו אלהים לפדות לו לעם ולשום לו שם ולעשות לכם הגדולה ונראות לארצך מפני עמך אשר פדית לך ממצרים גוים ואלהיו:
שמואל ב ז כג
15. כל הגוים כאין נגדו מאפס ותהו נחשבו לו:
ישעיהו מ יז

לעזי רש"י

קלינ"יי. אפר חם (באיטליקיה).
קדוני"ן [קודוינ"ן] חכושים (פירות).
קרוכי"ל.
פסנת (בפרובנסאליה).

הגהות הב"ח

(א) גס' בכל יום א"ל ולא יפה:

רבינו חננאל

שועלים היו לו לר' מאיר ואנו לא באת לידינו אלא אחת. אבות יאכלו בוסר ושיני בנים תקהינה וידועה היא. א"ל קיסר לרב"ג שתי רשויות הן א' יוצר ואי בורא. אי בוא הרוח ואי יצר הרים שנאמר כי הנה יוצר הרים ובורא רוח. א"ל אי הכי גבי אדם דכתיב ויברא וייצר הכי נמי דשתי רשויות בראוהו. הנה בטפח אחד בפניו של אדם כתוב נוטע ויוצר דכתיב הנוטע אוזן הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט. א' נטע האוזן וא' יצר העין. א"ל אין. א"ל ובשעת מיתה כולן נתפייסו כלומר וכי הסכימו כולן בשעת מיתה שימית זה האוזן וזה העין כל אחד מה שעשה שנמצאו כל אבריו מתים ביחד. א"ל אמגושא לאמימר מפלגך לעילא דהורמיז ומפלגך לתתא דאורמיז. כלומר הורמיז ברא הפה שמכנים הטעמים היפ' והמשקים הנקיים וכיוצא בהן. ואורמיז ברא מלמטה הנקבים שמשמשין הרעי והשתן וכיוצא בהן. א"ל ההוא מינא לרי אבהו אלהיכם נחכן הוא שאמר ליחזקאל שכב על צדך השמאלי כלומר דרך שחוק דבר זה. א"ל הקב"ה יישרו מפני שהוא גדול שבדור כדי לפרק עונותיהן של ישראל. ותוב אמר אלהיכם כהן הוא דכתיב ויקחו לי תרומה. כד קבריה למשה שנאמר ויקבור אותו בגי במאי שביל הלא כתי' מי מדד בשעלו מים אנה (נמצא) מים (כ"כ) שיטבול בהן א"ל באש דעיקר שבילה באש היא כי כל דבר שהאש אוכלתו הוא שצריך טבילה במים. שנאמר כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר וכל

הדרן עלך אחד דיני ממונות

אבות יאכלו בוסר ושיני בנים תקהינה [1] מאזני צדק אבני צדק [2] צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו א"ל כופר לרבן גמליאל אלהיכם גנב הוא דכתיב [3] ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם ויישן אמרה ליה ברתיה שבקיה דאנא מהדרנא ליה אמרה ליה תנו לי דוכום אחד א"ל למה ליך ליסטין באו עלינו הלילה ונטלו ממנו קיתון של כסף והניחו לנו קיתון של זהב אמר לה ולוואי שיבא עלינו בכל יום (א) ולא יפה היה לו לאדם הראשון שנטלו ממנו צלע אחת ונתנו לו שפחה לשמשו אמר לה הכי קאמינא אלא לשקליה בהדיא אמרה ליה אייתו לי אומצא דבישרא אייתו לה אותבה תותי בחשא אפיקתה אמרה ליה אכול מהאי אמר לה מאיסא לי אמרה ליה ואדם הראשון נמי אי הות שקילה בהדיא הוה מאיסא ליה א"ל כופר [4] לרבן גמליאל ידענא אלהייכו מאי קא עביד [5] (והיכן יתיב) איתנגד ואיתנח א"ל מאי האי א"ל בן אחד יש לי בברכי הים ויש לי גיעגועים עליו בעינא דמחויות ליה ניהלי אמר מי ידענא היכא ניהו א"ל דאיכא בארעא לא ידעת דאיכא בשמיא ידעת אמר ליה כופר לרבן גמליאל כתיב [6] מונה מספר לכוכבים מאי רבותיה אנא מצינא למימנא כוכבי אייתי חבושי שדינהו בארבילא וקא מהדר להו אמר ליה מנינהו א"ל אוקמינהו א"ל רקיע נמי הכי הדרא איכא דאמרי הכי א"ל מני לי כוכבי א"ל אימא לי [7] כבכך ושיניך כמה הוה שדא ידיה לפומיה וקא מני להו א"ל דאיכא בפומיך לא ידעת דאיכא ברקיעא ידעת א"ל כופר לרבן גמליאל [8] מי שברא הרים לא ברא רוח שנאמר [9] כי הנה יוצר הרים ובורא רוח אלא מעתה גבי אדם דכתיב ויברא וייצר הכי נמי מי שברא זה לא ברא זה טפח על טפח יש בו באדם ושני נקבים יש בו מי שברא זה לא ברא זה שנאמר [10] הנוטע אוזן הלא ישמע ואם יוצר עין הלא יביט א"ל אין א"ל ובשעת מיתה כולן נתפייסו א"ל ההוא אמגושא לאמימר מפלגך לעילאי דהורמיז מפלגך לתתאי דאהורמיז א"ל א"כ היכי שביק ליה אהורמיז להורמיז לעבורי מיא בארעיה אמר ליה קיסר לר' תנחום תא ליהוו כולן [11] לעמא חד אמר לחיי אנן דמהלינן לא מצינן מיהוי כוותייכו אתון מהליתו והוו כוותן א"ל מימר שפיר קאמרת מיהו כל דזכי למלכא לשדיוה לביבר שדיוה לביבר ולא אכלוה א"ל ההוא מינא האי דלא אכלוה משום דלא כפין הוא שדיוה ליה לדידיה ואכלוה א"ל כופר לר"ג אמריתו [12] כל בי עשרה שבינתא שריא כמה שבינתא איכא קרייה לשמעיה מחא ביה באפתקא א"ל אמאי על שמשא בביתיה דכופר א"ל שמשא אכולי עלמא ניחא ומה שמשא דחד מן אלף אלפי רבוא שמשי דקמי קודשא בריך הוא ניחא [13] לכולי עלמא שבינתא דקב"ה על אחת כמה וכמה א"ל ההוא מינא לרבי אבהו אלהיכם [14] גחכן הוא דקאמר ליה ליחזקאל [15] שכב על צדך השמאלי וכתיב [16] ושכבת על צדך הימני אתא ההוא תלמידא א"ל מ"ט דשביעתא א"ל השתא [17] אמינא לכו מילתא דשויא [18] לתרוייהו אמר הקב"ה לישראל זרעו שש והשמיטו שבע כדי שתדעו שהארץ שלי היא והן לא עשו כן אלא חטאו וגלו מנהגו של עולם מלך בשר ודם שסרחה עליו מדינה אם אכזרי הוא הורג את כולן אם רחמן הוא הורג חצים אם רחמן מלא רחמים הוא מייסר הגדולים שבהן ביסורין אף כך הקב"ה מייסר את יחזקאל כדי למרק עונותיהם של ישראל א"ל ההוא מינא לרבי אבהו אלהיכם כהן הוא דכתיב [19] ויקחו לי תרומה כי קבריה למשה במאי טביל וכי תימא במיא והכתיב [20] מי מדד בשעלו מים א"ל בנורא טביל דכתיב [21] כי הנה ה' באש יבא ומי סלקא טבילותא בנורא א"ל אדרבה עיקר טבילותא בנורא הוא דכתיב [22] וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים אמר ליה ההוא מינא לרבי אבינא כתיב [23] מי כעמך כישראל גוי אחד בארץ מאי רבותייהו אתון נמי ערביתו בהדן דכתיב [24] כל הגוים כאין נגדו אמר ליה מדידכו אסהידו עלן דכתיב ובגוים

דהורמיז. בקונטרס גרס קמא בלא אל"ף ובתרא באל"ף ור"ת גרים תרוייהו בלא אל"ף אלא קמא הורמיז בזי"ן כמו (כ"ב דף ח. ופס) איפכא הורמיז שהוא לשון מן מאת המקום איפכא כמו (כ"מ דף קיט.) אפריון נמטייה ובתרא הורמין בנו"ן כמו הורמין בר לילתא (כ"ב דף עג.):

במאי טביל. הא לא קשה ליה היאך נטמא דישראל נקראו בנים למקום:

הדרן עלך אחד דיני ממונות

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com